

Практика сьогодення, практика сучасності сама висуває необхідність впровадження в навчальний процес тих засобів, які цікаві студентам. А цікавість пов'язана з їх плідним впливом на організм як збалансовану єдність внутрішнього та зовнішнього. На основі всього цього можна констатувати, що:

- це питання вирішується недостатньо;
- немає технологій;
- немає чіткого набору засобів, дозування;
- немає моделей формування естетики рухів.

Висновки. Проаналізувавши загальнонаукову та педагогічну літературу ми сформулювали ряд висновків. Усі вчені, що вивчали питання фізичної культури, не досліджували аспекти формування естетики рухів взагалі й у студентів вищих навчальних закладів зокрема. Вивчення механізму формування естетики рухів особистості в умовах ВНЗ раніше не проводилося. Виявлення основних компонентів естетики рухів займає важливе місце у системі особистісних цінностей, а також засобів, та методів їх формування і буде сприяти більш ефективному процесу фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів. Таким чином, формування естетики рухів як насущної потреби студента ВНЗ робить усе більш необхідним дослідження її глибинної сутності. Проблему формування естетики рухів можливо плідно вирішити тільки на основі ідеї єдності та взаємозумовленості соціально і біологічного, духовного й тілесного начал.

Література:

1. Рудь М.В. Формування громадських якостей старшокласника у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи (в умовах полікультурного регіону): Автореф. Дис....канд.пед.наук. – Луганськ, 2002. –с.1.
2. Марченко О.Ю. Необхідність фізичної культури у формуванні особистості студента. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції “Динаміка наукових досліджень’ 2003” Том 7. Фізична культура і професійний спорт. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2003. – с.38.
3. Лубышева Л.Н. Концепція формування фізической культури человека. – М: ГЦОЛИФК, 1992. – 120с.
4. Столяров В.И., Лубышева Л.И. Разработка концепции физической культуры // Теория и практика физической культуры. – М., 1998. – № 5. – С. 11-15.
5. Столяров В.И., Сараф М.Я. Эстетические проблемы спорта. М.: ГЦОЛИФК, 1982., с.16.

УДК 371.134:373.3:[371.311.3/4]

Н.О. Павленко

ЗМІСТОВИЙ КОМПОНЕНТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація У статті охарактеризовано змістовий компонент підготовки майбутнього вчителя початкових класів до використання інтерактивних педагогічних технологій; конкретизовано знання і вміння педагогів, необхідні для ефективної реалізації інтерактивного навчання у початковій школі.

Анотація В статті розглянуто змістовий компонент підготовки майбутнього вчителя початкових класів до використання інтерактивних педагогічних технологій; конкретизовано знання та вміння педагогів, необхідні для ефективного реалізацію інтерактивного навчання в початковій школі.

Annotation The content component of preparation of future teacher of primary school using of interactive pedagogical technologies is characterized in the article; the knowledge and abilities which are necessary for effective realization of interactive technologies at the primary school are concreted.

Одним із основних положень, визначених у Державній національній програмі “Освіта” (“Україна ХХІ століття”), Державній програмі “Вчитель”, є створення умов для підготовки педагогів, здатних на практиці здійснювати демократизацію шкільної освіти. Оновлені цілі сучасної школи зумовлюють актуальність проблеми реалізації інтерактивного підходу в педагогічній діяльності вчителя початкових класів. Вирішення цього питання потребує вдосконалення змісту професійної підготовки майбутніх педагогів до використання інтерактивних педагогічних технологій.

Проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів до реалізації педагогічної взаємодії у навчально-виховному процесі розглядається у працях О. Біди, М. Лещенко, Н. Сулаєвої, Л. Зімакової, О. Рудич, О. Семенов, С. Сисоевої, Л. Хомич та ін. Особливого значення формуванню у майбутніх педагогів умінь застосовувати інтерактивні технології надають сучасні німецькі педагоги-дослідники С. Мургатройд (S. Murgatroyd), Х. Реттер (H. Retter), К. Фопель (K. Vopel) та ін. У цих дослідженнях вивчаються окремі аспекти питання підготовки майбутнього вчителя до організації інтерактивного навчання. Зміст же професійної підготовки педагогів до означеної діяльності не конкретизовано. Тому мета даної статті – охарактеризувати змістовий компонент підготовки майбутнього вчителя початкових класів до використання інтерактивних педагогічних технологій.

Зміст підготовки вчителів до зазначеної діяльності виявлявся шляхом аналізу педагогічної та психологічної наукової літератури з проблеми організації активної педагогічної взаємодії учасників навчально-виховного процесу, а також результатів впровадження інтерактивних педагогічних технологій у практику початкової школи. Питання організації інтерактивного навчання висвітлені у роботах сучасних науковців: О. Біди [1], Л. Карамушки [3], М. Малигіної [3], Т. Пироженко [2], О. Пометун [2], Г. Сиротенко [6] та ін. Вченими вживаються різні терміни: “інтерактивні техніки”, “інтерактивне навчання”, “інтерактивні технології”, “інтерактивні методи” і т. ін. Всі ці підходи об’єднані загальною метою: забезпечити активну взаємодію всіх учасників заняття, створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність, де учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб’єктами навчання.

Досліджуючи педагогічні концепції інтерактивного навчання молодших школярів, виокремлено положення з праць видатних педагогів, які наголошували на різних підходах до розвитку особистості: В. Верховинець – шляхом застосування мистецьких ігор; В. Сухомлинський – виховання казкою і словом; Ш. Амонашвілі –

створення позитивно забарвленого емоційного педагогічного спілкування; О. Рівін – навчання у парах змінного складу; С. Русова – використання українського фольклору та авторських творів, ігор-драматизацій, К. Фопель – використання інтерактивних ігор. Характерною особливістю цих концептуальних підходів є забезпечення активізації взаємодії учасників навчально-виховного процесу, безпосередня участь кожного без виключення у розв'язуванні навчальних завдань через стимулювання рефлексії, забезпечення позитивного пізнавального середовища, доброзичливого, відкритого спілкування дітей один з одним і з учителем, що й становить сучасний зміст поняття “інтерактивного навчання”. На особливу увагу заслуговує педагогічна концепція німецького дослідника Г. Реттера про необхідність використання вчителем у педагогічній діяльності усіх видів комунікативних стратегій [7], а також положення М.П. Лещенко про ефективність організації позитивного навчального середовища через творення казкової навчально-пізнавальної реальності [4].

В результаті аналізу наукових праць з психології виокремлено: теорію представників інтеракціонізму (Дж. Міда, Р. Сірса), згідно якої розвиток особистості здійснюється в процесі спілкування індивіда з членами певної соціальної групи, в ході спільної діяльності; вчення німецького психолога і педагога К. Фопеля про розвиток “емоційного інтелекту” дітей, створення позитивного комунікативного поля через організацію інтеракції між суб'єктами навчання; положення Л.С. Виготського про те, що нова психічна функція з'являється у дитини в якості своєрідного «індивідуального продовження» її виконання у колективній діяльності; окремі висновки теорії розвивального навчання Ельконіна-Давидова про те, що в основі навчальної діяльності лежить сумісне виконання дій дітьми, а також дітьми і дорослими. На особливу увагу заслуговують погляди психологів та педагогів, які досліджують рефлексивну природу навчання, взаємозв'язок процесів інтеракції та рефлексії. Визначальне значення рефлексії в інтерактивному навчанні доведено низкою психологів-учених, які наголошують, що явища рефлексії та інтеракції є взаємозалежними і взаємостимулюючими (Е. Дубовська, М. Кларін, Н. Поливанова, В. Рубцов, Є. Семьонов, М. Семенова, І. Улановська, Г. Щедровицький, О. Яркіна та ін.). Усі ці педагогічні та психологічні концепції є теоретичною основою змістового компоненту підготовки майбутнього вчителя початкових класів до використання інтерактивних педагогічних технологій.

Також дані положення стали підґрунтям розробки методики інтерактивного навчання в початкових класах, створення та реалізацію якої зумовили недостатнє впровадження інтерактивних педагогічних технологій у практику початкової школи, не усвідомлення більшістю педагогів необхідності організації інтерактивного навчання, відсутність умінь використовувати інтерактивні педагогічні технології, низький рівень сформованості у школярів навичок інтеракції та здатності до рефлексії в процесі навчання. Впровадження авторського курсу для молодших школярів «Мистецтво спілкування», застосування інтерактивних педагогічних технологій на різних уроках, а також аналіз наукової літератури дозволили виявити такі особливості використання інтерактивних педагогічних технологій у початковій школі: цілеспрямоване

забезпечення емоційних контактів і позитивних комунікативних переживань у процесі взаємодії з метою створення позитивного навчального середовища; гармонійне поєднання пізнавальної і фізичної активності учнів; мотивація та активізація рефлексії учнів у навчально-виховному процесі; системне навчання молодших школярів різних форм і методів навчальної взаємодії; створення казкової навчально-пізнавальної реальності; формування навичок соціальної взаємодії учнів; стимулювання батьків до інтерактивного спілкування в родині (тренінги для батьків, організація інтерактивного спілкування в родині через творчі завдання для спільної роботи дітей і батьків).

Виявлення цих особливостей реалізації інтерактивного навчання молодших школярів, а також аналіз теоретичних основ підготовки педагогів до використання інтерактивних педагогічних технологій, дослідження концептуальних положень організації інтерактивного навчання молодших школярів дозволили визначити зміст підготовки майбутніх учителів початкових класів до зазначеної діяльності. Він конкретизується у переліку основних знань та умінь, які необхідні для ефективної педагогічної діяльності. Змістовий компонент підпорядковується меті, яка полягає у формуванні готовності педагогів використовувати інтерактивні педагогічні технології, а саме: розвитку прогностичної, комунікативно-рефлексивної компетенції, та креативно-інтерактивної педагогічної майстерності.

Прогностична компетенція майбутнього вчителя початкових класів включає інформаційну насиченість, здатність визначати відповідність змісту навчального матеріалу рефлексивно-інтерактивній діяльності учнів і вміння діагностувати стан особливої необхідності застосування інтерактивних педагогічних технологій. Формування інформаційної насиченості передбачає оволодіння ґрунтовними знаннями про педагогічну інтеракцію, її види та напрямки, вивчення основних положень рефлексивної психології і педагогіки, усвідомлення необхідності інтерактивно-рефлексивного підходу у педагогічній діяльності вчителя, засвоєння знань щодо особливостей використання інтерактивних педагогічних технологій у початковій школі. Здатність визначати відповідність змісту навчального матеріалу рефлексивно-інтерактивній діяльності учнів передбачає сформованість у майбутніх учителів умінь структурувати навчальний зміст, виділяючи у ньому частини, що ефективно засвоюються в інтерактивно-рефлексивній діяльності та співвідносити частини змісту з найефективнішим видом інтеракції. Здатність діагностувати стан особливої необхідності застосування інтерактивних педагогічних технологій конкретизуються в уміннях педагога проявляти чутливість до потреби учнів поділитися власними думками, виразити свої почуття, а також у здатності адекватно реагувати на почуттєво-емоційний стан дітей. Ці вміння формуються на основі знань про особливості дитячої поведінки при виникненні в учнів потреби в навчальній взаємодії.

Формування комунікативно-рефлексивної компетенції передбачає оволодіння студентами вміннями створювати позитивне комунікативне поле, застосовувати комунікативні стратегії та діагностувати ситуацію спілкування. Здатність створювати

позитивне комунікативне поле включає уміння: з легкістю вводити учнів у казкову навчально-пізнавальну реальність; демонструвати високий рівень емпатії, проявляти легкість у спілкуванні, відкритість, контактність, толерантність; завжди створювати позитивний психоемоційний фон незалежно від власного настрою. Володіння комунікативними стратегіями поєднує знання основних видів комунікації та вміння добирати та ефективно застосовувати відповідні комунікативні стратегії у різних педагогічних ситуаціях, а також взаємодіяти з самим собою. Формування вмінь майбутніх учителів початкових класів діагностувати ситуацію спілкування потребує розвитку їхніх рефлексивних здібностей, умінь визначати позитивні і негативні прояви інтеракції, здатності не впадати в залежність від проблем, протистояти їм, а також опанування ними техніки самовідновлення.

Креативно-інтерактивна педагогічна майстерність педагога включає вміння добирати оптимальні інтерактивні педагогічні технології (стосовно віку дітей, особливостей учнівського колективу, теми уроку, змісту навчального матеріалу та конкретних завдань, які вирішуються на занятті; передбачати педагогічні ситуації, які можуть виникнути при застосуванні обраної технології), здатність адаптувати відомі технології до конкретних педагогічних ситуацій (змінювати інтерактивні педагогічні технології відповідно особливостей вікової групи дітей, кількості учнів на занятті; при необхідності адаптувати відповідно до змісту, мети уроку; застосовувати в новій казковій навчально-пізнавальній реальності) та вміння створювати нові (обґрунтовано добирати для вирішення окремого навчального завдання найоптимальніший вид комунікаційної стратегії; виробляти нові прийоми активізації рефлексії учнів; проявляти творчість у розробці казкового сюжету навчально-пізнавальної реальності, спираючись на інтереси дітей; у процесі створення нової інтерактивної педагогічної технології точно прогнозувати її ефективність).

Зміст підготовки майбутнього вчителя початкових класів відображено у навчальній програмі авторського спецкурсу “Інтерактивно-рефлексивний підхід у педагогічній діяльності вчителя початкових класів” [5], а також у рекомендаціях щодо збагачення змістового і операційного компонентів педагогічних дисциплін. Так, до програми “Теорія та історія педагогіки”, у тематичний блок “Теоретичні основи педагогіки” до теми “Педагогічна професія і особистість вихователя” доцільно включити питання “Інтерактивно-рефлексивні здібності учителя початкових класів”. До теми “Становлення педагогіки як науки. Історія розвитку початкової освіти і поглядів на особистість учителя та його підготовку” пропонується додати питання “Ретроспективний аналіз використання інтерактивних технологій у педагогічному процесі”. Тематичний блок “Індивідуальність особистості, педагогіка її розвитку”, тему “Особистість як педагогічна категорія. Генезис розвитку формування особистості дитини в зарубіжній і вітчизняній педагогіці” рекомендовано доповнити питанням “Формування особистості дитини в умовах інтерактивно-рефлексивного навчання”, а тему “Шляхи і методи творчого розвитку молодших школярів” – питанням “Творчий розвиток дитини у процесі інтеракції”. Збагачення змісту цих

дисциплін забезпечить формування у студентів стійкої мотивації, деяких знань і умінь щодо використання інтерактивних педагогічних технологій.

Також пропонується доповнити зміст курсу “Основи педагогічної майстерності”: при вивченні теми “Педагогічна майстерність і особистість учителя” з розділу “Майстерність управління собою в педагогічній взаємодії” окреме лабораторне заняття присвятити питанню “Технології самовідновлення та діагностика ситуацій їх застосування”; тему “Професійно-педагогічне спілкування” з розділу “Майстерність педагогічної взаємодії” доповнити питаннями “Комунікативно-рефлексивна компетенція учителя початкових класів”, “Креативно-інтерактивна педагогічна майстерність учителя початкових класів”.

Курс “Методика викладання української мови” слід, на нашу думку, збагатити темою “Інтерактивні педагогічні технології на уроках української мови: можливості використання інтерактивних технологій на уроках української мови, місце інтерактивних технологій у структурі уроку, методика організації інтерактивних технологій, розробка змісту відомих та власних інтерактивних технологій”. До програми курсу “Методика викладання математики” доцільно включити розділ “Інтерактивні педагогічні технології на уроках математики”, до курсу “Методика викладання природознавства” – тему “Інтерактивні педагогічні технології на уроках природознавства”. Вивчення цих питань у поєднанні з опануванням змісту спецкурсу сприятиме формуванню готовності майбутніх педагогів до здійснення інтерактивного навчання молодших школярів.

Отже, змістовий компонент підготовки майбутнього вчителя початкових класів до використання інтерактивних педагогічних має інтерактивно-рефлексивне спрямування і передбачає збагачення курсів “Теорія та історія педагогіки”, “Основи педагогічної майстерності”, “Методика викладання української мови”, “Методика викладання математики”, “Методика викладання природознавства”, “Сучасні технології навчання”, “Інноваційні технології навчання”, а також реалізацію авторського спецкурсу “Інтерактивно-рефлексивний підхід у педагогічній діяльності вчителя початкових класів”.

Проблема підготовки педагогів до організації інтерактивного навчання молодших школярів не вичерпується даною статтею. Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на виявлення особливостей стимуляційно-мотиваційного, операційно-діяльнісного, контрольного-регулятивного та оцінювально-результативного компонентів підготовки майбутніх учителів до використання інтерактивних педагогічних технологій.

Література

1. Інтерактивні технології навчання в початковій школі: [посібник для студ. вищих пед. навч. закл. та вчителів загальноосвіт. шк.] / [О.А. Біда, О.В. Кравчук, Г.І. Коберник та ін.]; Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. — Умань: Софія, 2007. — 209с.

2. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: [метод. посіб.]. / авт.-уклад. О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: А.П.Н.; 2002. –136с.
3. Карамушка Л.М. Використання інтерактивних технік у процесі підготовки менеджерів та персоналу освітніх організацій до управління: [метод. реком.] / Л.М. Карамушка, М.П. Малигіна. – К. – Рівне, 2003. – 20 с.
4. Лещенко М.П. Щастя дитини – єдине щастя на землі: до проблеми педагогічної майстерності: [навч.-метод. посіб.]: [у 2 ч.] / Марія Лещенко. – К.: АСМІ, 2003. – 304с. Ч. 1. – 2003. – 303, [1] с.
5. Павленко Н.О. Інтерактивно-рефлексивний підхід у педагогічній діяльності вчителя початкових класів: програма спецкурсу зі спеціальності 7.010102 – “Початкове навчання” / Н.О. Павленко. – Полтава: ПДПУ ім. В.Г. Короленка, 2006. – 19 с.
6. Сиротенко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання / Г.О. Сиротенко. – Х.: Видавн. група “Основа”, 2003. – 80 с.
7. Retter H. Studienbuch padagogische Kommunikation, 2002. – 352.

УДК 378.147+37.036

М.О. Пічкур

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ КЛАСИФІКАЦІЇ І РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-КОМПОЗИЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

***Анотація.** У статті на основі розгляду психічних функцій мислення і діяльності визначено сутність і класифіковано художньо-композиційні здібності студентів, а також виявлено педагогічні концепти їх розвитку.*

***Аннотация.** В статье на основе рассмотрения психических функций мышления и деятельности определено сущность и классифицировано художественно-композиционные способности студентов, а также изучено педагогические концепты их развития.*

***Annotation.** On the basis of consideration of mental functions of thinking and activity in the article fixed the essence and classified artistic and compositional abilities of students and also found out pedagogical concepts of their developments.*

Фундатором наукового підходу до вивчення здібностей людини вважається англійський психолог Ф. Гальтон (1822-1911), який у 1869 році у книзі „Спадковість талану: її закони і наслідки” обґрунтував власну позицію щодо походження здібностей і сформулював основні закономірності їх розвитку.

У вітчизняній науці помітним кроком у розумінні головних аспектів проблеми здібностей були праці Б. Ананьєва, О. Леонтьєва, Л. Виготського, А. Щербакова, Г. Костюка, В. Моляко та ін..

Науково обґрунтований аналіз структури образотворчих здібностей у науковій літературі широко представлено у працях Е. Ігнат'єва, А. Ковальова, В. Кузіна, В. Орлова, В. Шорохова та ін..